

Emonkasvatuksesta, keinosiemennyksestä ja kaksiemopesistä

Lauri Ruottinen, SML

Kuvassa Meri-Lapin alueen mehiläishoitajia koulutuspäivillä Kolmosen Teuvon ja Sirpan luona Tervolassa. Vasemmalta Juha Hoikka, Jarmo Salmela, Teuvo ja Sirpa Kolmonen, Seppo Gumse, Reijo Hannila. Edessä Markku Mykkälä. Teuvon ja Sirpan välistä pilkistää Jaana Väisäsen pää. Kuva: Lauri Ruottinen.

Mehiläistarhaajien koulutuksessa emonkasvatuksen yhteydessä käytiin läpi myös keinosiemennyksen perusteet. Emonkasvatus on perustana paikallisiin olosuhteisiin sopeutuneen eläinkannan ylläpidolle ja se omaksuttiin hyvin. Paikallinen eläinaineksen lisääminen ja tuotantotekniikka on hallinnassa. Siemennyslaitteet jätettiin tarhaajille koekäyttöön. Keinosiemennys todettiin normaaliin tuotantoon liittyen liian tekniseksi. Ympäristössä on myös runsaasti mehiläisettömiä alueita, joilla ilmassa pariutuvat kuningattaret saadaan pariutumaan vain haluttujen mehiläiskantojen kanssa, jolloin keinosiemennykselle on korvaava menetelmä.

Jaetun pesälaatikon talveuttaminen, tavoitteen pesän nopea kevätkehitys

Tätä menetelmää ohjattiin kokeilemaan koulutuksen yhteydessä. Tarvitaan kuitenkin suurempia pesämääriä ja useampia hoitokausia, jotta tämän menetelmän toimivuudesta ja kehitystarpeista saadaan laajempi ja järjestelmällisempi kuva.

Tavallisessa pesälaatikossa voidaan talveuttaa kaksi pientä yhteiskuntaa jakamalla laatikko väliseinän avulla kahteen osaan. Kumpaankin puoliskoon tehdään oma jaoke ja annetaan oma emo. Näin saadaan yhdessä laatikossa talvehtimaan kaksi yhteiskuntaa, joilla molemmilla on edellytykset kehittyä keruukuntoiseksi pesäksi. Pesästä voidaan keväällä muodostaa myös kaksiemokunta, jolloin kevätkehitys on nopeampaa ja aikaisten satokasvien, kuten luonnonmarjojen kukinnasta saadaan ilmojen salliessa enemmän satoa.

Pesälaatikon jakaminen

Pesälaatikko jaetaan kevyellä väliseinällä. Jakamiseen on käytetty sekä yhtenäistä 3 – 6 mm paksuista että levyä, johon on sahattu laaja reikä. Laajan reiän molemmin puolin on kiinnitetty hyttysverkko. Reikälevyllä pyritään siihen, että molempien mehiläisyhteiskuntien talvipallot toimisivat vierekkäin yhtenä kokonaisuutena. Olipa levy sitten umpinainen tai reiällinen, talvipallot hakeutuvat usein levyä vasten. Levy asennetaan siten, että mehiläiset eivät pääse kulkemaan puolelta toiselle. Pohjaan voi laittaa pari pientä listaa, joiden muodostamaan uraan levy asettuu. Molemmille puolille tulee oma välikatto tai muovi.

Jaetun pesälaatikon täyttäminen

Jos tehdään kokonaan uusia pesiä, pesät tulee täyttää noin elokuun 10 päivään mennessä. Tällöin viisikehäiseen puolikkaaseen laitetaan kaksi peittosikiökehää ja kaksi rakennettua kakkua ja yksi siitepölykehä. Emo annetaan pesälle kalikalla. Nuori emo munii tehokkaasti syyskuun alkuun saakka ja pesän puolikas täyttyy mehiläistä. Jos puolikkaasta tulee liian vahva (5 sikiökehää) ruoka loppuu keväällä hyvin nopeasti.

Ruokinta

Molempia puolikkaita voi ruokkia erikseen esimerkiksi pienillä ämpäreillä, joiden kansiin on tehty noin 50 2,5 mm reikää. Ruokinnan voi tehdä myös ruokintalaatikolla jakamalla laatikon aukon kuvun alta ohuella superlonsuikaleella kahteen osaan. Väliseinään yläsyryjään voi nittoa myös muovin, jolloin mehiläisten kulku ruokintalaatikkoon käy muoviin tehtyjen aukkojen kautta. Tällöin väliseinän yläreuna asettuu pesälaatikon reunojen tasalle. Pienet yksiköt ryöstetään helposti. Siksi lentoaukot pidetään ruokinnan ajan pienellä. Ruokinnan voi aloittaa niin kutsuttuna kiihotusruokintana heti kun yksiköt on tehty ja jatkaa varastoruokintana aina syyskuun puolivälin paikkeille saakka.

Pieni yksikkö ottaa ruokaa vastaan hitaammin kuin normaali pesä. Lisäksi kakkupinta-alaan nähden suuri sikiöala vaatii tilaa ja sikiöiden kuoriutuessa kennot täytetään ruualla. Pieneen pesään ei tarvitse jäädä kevääseen siitepölyvaroja, sillä siitepölyn avulla pieni pesä sikiö nopeasti ruuan loppuun keväällä.

Talveuttaminen

Jaetut laatikot talvehtivat joko normaalisti tarhalla tai sisätalveutuksessa. Monesti pienten laatikoiden tuuletus jää liian vähäiseksi. Verkkopohja toimii hyvin, kun vain katon eristys on riittävän hyvä. Lentoaukot pitää avata kokonaan ja sisätalveutuksessa läpituulettavan pesän huokoinen lämpöeriste auttaa tuulettumista. Kosteus on pesän puolikkaalle tuhoisaa. Sisätalveutustilan lämpötila pidetään nollan vaiheilla, kuitenkin alle + 3 C.

Kevät on pienille yksiköille hankalaa aikaa. Sisätalveutuksesta ulos siirtoa kannattaa venyttää sen verran kuin hermot kestävät. Kun pesät aloittavat toimintansa huhtikuun lopulla, ne pääsevät yleensä heti normaaliin rytmiin, kun kevät käynnistyy.

Keväthoito

Suotuisan kevään kuluessa pesät kehittyvät nopeasti ja sikiöivät 4 – 5 kakulle mukavat sikiöalat. Tällöin ne ovat alttiina nälkäkuolemalle. Mehiläisten määrä pienenee vielä toukokuun alkuun mennessä ja alle kahden kakkuvälin pesät kannattaa yhdistää.

Kun pesät laajennetaan normaaliin laatikkoon, mehiläisten määrä lisääntyy hyvin kesäkuun aikana,

sillä viideltä peittosikiökakulta kuoriutuu hyvinkin laatikollinen mehiläisiä. Pienten pesien kehitys kiihtyy ja laajennuksia saa tehdä normaalia nopeammin.

Ensimmäisen laajennuksen voi myös tehdä sulkuristikon avulla, jolloin toinen pesänpuolikkaista nostetaan sulkuristikon yläpuolelle. Koska tällaisesta hoitotavasta ei ole vielä kokemuksia, suosittelen, että sulkuristikon alla käytetään hyttysverkkoa yhden tarkastusvälin ajan emotappioiden välttämiseksi.

Sadon tuotantokyky

Pienetkin toukokuun lopulla kahdelle kakulle sikiöineet pesät voivat kerätä kokemuksen mukaan yli 30 kg hunajaa. Normaalisti kehittyneet toukokuussa viidelle kehälle sikiöineet pesän puolikkaat ovat keränneet normaalisti yksiosastoisina talveutettuihin pesiin verrattuna saman verran hunajaa, kun käytettävissä on ollut samanlainen kalusto molemmille pesille.

Tällä talveutustavalla on omat riskinsä. Ruokintakustannukset kohdistuvat kevääseen. Toisaalta emoja on keväällä runsaasti käytettävissä ja kaksiemokuntien teko aikaista satoa ja emonkasvatuksessa tarvittavia mehiläisiä varten on hyvin mahdollista. Myös uusien pesien tuotanto tällä tavalla on tehokasta.

Konttitalveutuksesta

Konttitalveutus toimi yhdyskuntien olosuhteiden puolesta hyvin. Kylmiötekniikan käyttö sisälsi kuitenkin suuren riskin ja huolen niiltä osin, että sähkökatkosten aikana pesät saattavat kuumentaa kontin ja koko mehiläismassa on vaarassa tuhoutua. Myös kustannuslaskenta osoittaa kontin olevan melko kallis ratkaisu saavutettuun etuun nähden.

Ensimmäisenä kokeilutalvena pesät otettiin kontista ulos puhdistuslennoille 15.4-16.4.2005. Kaikkiaan kontissa talvehti 78 yhdyskuntaa joista Mykkälän oli 68 ja Juha Hoikan omistamia 10 pesää. Juhan kaikki yhdyskunnat olivat hengissä mutta Mykkälän pesistä oli menehtynyt kolme. Näiden tuhoutuminen johtui emosta tai emottomuudesta. Kaksi pesistä oli myös niin vähäväkisiä että ne yhdistettiin toisiin pesiin. Lisäksi lisääntymiskyvyttömiä kuningattaria löytyi kaksi.

Koulutuksissa opetettiin pesien vahvuuden arviointi ja sitä myöten tuotantokyvyn odotusarvon määrittely tarhaajille. Tämä menetelmä on yleinen ja sitä voidaan käyttää erilaisten hoitotekniikoiden kannattavuuden mittauksessa yleisestikin. Tarhaajat määrittivät eri yhteyksissä pesien vahvuuksia liittyen sisätalveutukseen, emonkasvatukseen sekä kahteen osaan jaettujen pesien hoitoon.

Pääosa kontissa talvehtineista pesistä, eli noin 75 % arviointiin vahvoiksi ja ruokaa oli jäljellä tosi paljon verrattuna edellisiin keväisiin. Muutama yhteiskunta (noin 5 pesää) on tarvinnut ruuan lisäämistä muista kunnista.

Säät eivät 05 keväällä suosineet tarhausta oikeastaan ollenkaan. Lentoilmoja oli toukokuun loppupuolelle mennessä ollut ehkä noin viitenä päivänä. Paras sää oli 16.4 jolloin mehiläiset lensivät puhdistuslennon. Keväthoidossa verkkopohjat tukitaan tai vaihdetaan umpipohjaan. Pesistä löytyi jopa siitepölyä ja sikiöinti on käynnistyi ilmoista huolimatta pääosin aivan kohtuullisesti.